

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації «Ефективний контроль у сучасному міжнародному праві»

здобувача ступеня доктора філософії

з галузі знань 29 «Міжнародні відносини»

за спеціальністю 293 «Міжнародне право»

Новашка Дмитра Олеговича

1. Актуальність теми дисертації

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що система сучасного міжнародного права постала перед значними викликами, зумовленими поширенням у світі збройних конфліктів, в яких сторони ведуть воєнні дії через посередників, надаючи їм допомогу і здійснюючи над ними контроль, намагаючись таким чином уникнути міжнародно-правової відповідальності. Хоча особливості відповідальності учасників збройних конфліктів були неодноразово досліджені, про що свідчить численна кількість публікацій, відсутнє комплексне дослідження специфіки присвоєння міжнародно-протиправної поведінки недержавних суб'єктів державі на основі стандарту ефективного контролю та притягнення останньої до відповідальності. Ефективний контроль є міжгалузевим стандартом присвоєння поведінки, проте він має свої особливості та специфіку застосування в різних галузях і інститутах міжнародного права.

Особливої актуальності тема дослідження набуває, зважаючи на збройну агресію російської федерації проти України, яка почалась у 2014 році. Росія, створивши та контролюючи т. зв. «ДНР» та «ЛНР» на сході України, а також ведучи збройні дії за їх посередництва проти нашої держави, мала на меті уникнути міжнародно-правової відповідальності державою-агресором. Стандарти контролю дають можливість не лише присвоїти останній протиправну поведінку незаконних збройних угруповань, які знаходились під її контролем, але і притягнути її та осіб, відповідальних за агресію, до міжнародної відповідальності у міжнародних судових установах.

Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Львівського національного університету імені Івана Франка, протокол № 2/12 від 29 грудня 2020 року.

2. Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами університету та кафедри

Дисертаційне дослідження виконано в рамках науково-дослідних тем кафедри міжнародного права Львівського національного університету імені Івана Франка «Україна в сучасних міжнародно-правових відносинах» (номер державної реєстрації 0117U001397, термін виконання 2017-2021 рр.) та «Україна і формування нового міжнародного правопорядку» (номер державної реєстрації 0122U200450, термін виконання 2022-2025 рр.).

3. Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів

Усі представлені результати наукового дослідження отримані дисертантом особисто. Усі статті та тези, які висвітлюють положення дисертації, написано одноосібно.

У вступі дисертації Новашка Д.О. надано обґрунтування актуальності теми, сформульовано мету та завдання дисертації, визначено об'єкт та предмет дисертаційного дослідження, зазначено методи, які були використані у написанні дисертації, зазначено наукову новизну дослідження, описано ідеї, які були удосконалені та набули подальшого розвитку, зазначено практичне та теоретичне значення дисертації, представлено особистий внесок дисертанта та апробацію результатів дисертації, зазначено інформацію про кількість публікацій та структуру і обсяг роботи, кількість використаних джерел.

Дисертант проаналізував зміст контролю у міжнародному праві в умовах збройних конфліктів, виявив витоки стандартів ефективного, суворого та загального контролю у сучасному міжнародному праві.

Новашок Д.О. встановив, що контроль в умовах збройних конфліктів у міжнародному праві можна визначити як здійснення суб'єктом міжнародного права юрисдикції над територією чи особами, не зважаючи на наявність юридичних підстав для здійснення такої юрисдикції, а також настання

міжнародно-правової відповідальності для суб'єкта за діяння, вчинені в межах такої юрисдикції.

Новашок Д.О. комплексно проаналізував походження та критерії розмежування стандартів контролю, прийнятих різними міжнародними судовими установами з метою присвоєння державі поведінки сепаратистських угруповань. Дисертант виявив, що стандарт суворого контролю дозволяє визнати збройне угруповання, яке знаходиться під контролем держави, *de facto* органом цієї держави, що дає можливість присвоїти останній відповідальність за усі міжнародно-протиправні діяння перших. Новашок Д.О. встановив, що застосування стандарту ефективного контролю є передумовою для притягнення держави до відповідальності за діяння угруповань, які вона безпосередньо контролювала, а не за усю діяльність останніх. Також дисертант з'ясував, що тест на загальний контроль застосовується для визначення того, чи контроль держави над неурядовими збройними угрупованнями є підставою для визнання збройного конфлікту міжнародним між державою, яка контролює такі угруповання, і державою, проти яких вони ведуть бойові дії.

Новашок Д.О. проаналізував процес кодифікації стандарту ефективного контролю, його застосування до відповідальності міжнародних організацій та відповідальності держави за порушення прав людини.

Дисертант визначив, що Комісія міжнародного права використала стандарт ефективного контролю Міжнародного Суду ООН для кодифікації норм щодо присвоєння державі відповідальності за діяння нерегулярних груп, осіб або організацій, які діють під керівництвом, контролем або вказівками держави. Новашок Д.О. аргументував необхідність зниження рівня контролю, необхідного для присвоєння відповідальності державі, або розробки нових стандартів, які відповідатимуть вимогам ширшого спектру міжнародно-правового регулювання, адже перенесення стандарту ефективного контролю за межі контексту міжнародного гуманітарного права не було одноманітним.

Новашок Д.О. дослідив роль стандарту ефективного контролю у практиці Європейського суду з прав людини. Здобувач стверджує, що ЄСПЛ зайняв проактивну позицію щодо заповнення прогалини у притягненні до міжнародної відповідальності держави в порівнянні з Міжнародним Судом ООН та Комісією

міжнародного права, використовуючи стандарт ефективного контролю у справах про екстериторіальне застосування положень ЄСПЛ. Дисертант виявив, що ефективний контроль держави над територією чи особами за межами її території, який у розумінні ЄСПЛ передбачає значно нижчі критерії необхідного контролю, призводить до встановлення нею юрисдикції щодо захисту основоположних прав і свобод людини і настання відповідальності за їх порушення.

Новашок Д.О. розкрив особливості застосування стандарту ефективного контролю для присвоєння протиправної поведінки міжнародним організаціям. Дисертант обґрунтував, що найважливішим є не здійснення контролю *de jure*, який визначений резолюціями міжнародних організацій чи домовленостями між державою та міжнародною організацією, а контроль *de facto*, що співвідноситься з практикою атрибуції поведінки державі.

Дисертантом було проведено порівняльний аналіз концепцій належної обачності та обов'язку запобігти та аргументовано застосування їх як альтернатив стандарту ефективного контролю. Новашок Д.О. обґрунтував, що концепції обов'язку запобігти та належної обачності можуть допомогти у подоланні прогалини у відповідальності держави, у випадках, коли стандарти ефективного та загального контролю не дають можливості присвоїти державі поведінку приватних осіб чи груп.

Новашок Д.О. дослідив особливості застосування стандартів контролю до діянь сепаратистських угруповань на сході України з метою присвоєння їхньої поведінки російській федерації.

Дисертант проаналізував рішення ЄСПЛ у справі «Україна та Нідерланди проти росії» і встановив, що російська федерація здійснювала ефективний контроль над незаконними збройними формуваннями на сході України. Новашок Д.О. визначив, що ефективний контроль росії над так званими «ДНР» та «ЛНР» є підставою для встановлення першою юрисдикції над територіями України і притягнення до відповідальності за порушення прав людини на цих територіях.

Аргументовано, що російська федерація здійснювала загальний контроль над так званими «ДНР» та «ЛНР». Дисертант обґрунтовує, що наявність такого

контролю доводить наявність міжнародного збройного конфлікту між Україною та росією з 2014 року, що дає змогу застосовувати відповідні норми міжнародного гуманітарного права та притягнути до відповідальності осіб, відповідальних за їх порушення, зокрема в Міжнародному кримінальному суді.

Новашок Д.О. дослідив особливості застосування стандартів контролю до аналізу характеру відносин між державою та приватними військовими компаніями на прикладі росії та ПВК «Вагнер». Здобувач аргументував, що найбільш перспективним з метою притягнення рф до відповідальності за діяння ПВК «Вагнер» виглядає застосування стандарту ефективного контролю, який дає можливість встановити відповідальність за окремі порушення, які безпосередньо здійснювались під контролем росії.

Результати досліджень, які наведені у дисертаційній роботі та опубліковані у наукових статтях, належать автору і є його науковим доробком. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

4. Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором вирішень, висновків, рекомендацій

Одержані результати є науково обґрунтованими і достовірними, оскільки повністю підтверджуються сучасними та взаємодоповнюючими методами досліджень. Одержані результати багаторазово апробовано у вигляді доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях та перевірено під час рецензування публікацій у фахових виданнях, зокрема й у іноземних наукових виданнях.

5. Ступінь новизни основних результатів дисертації порівняно з відомими дослідженнями аналогічного характеру

У дисертаційній роботі вперше:

– встановлено критерії розмежування стандартів суворого та ефективного контролю у практиці Міжнародного Суду ООН, зокрема об'єкт та порогові значення контролю;

– обґрунтовано зниження рівня контролю, необхідного для присвоєння державі протиправної поведінки приватних осіб та груп, зважаючи

на складність перенесення стандарту ефективного контролю за рамки збройних конфліктів, зокрема у міжнародне економічне та інвестиційне право;

- встановлено обґрунтованість застосування стандартів належної обачності та обов'язку запобігти у разі неможливості застосування стандартів суворого та ефективного контролю;

- аргументовано положення про присвоєння державі міжнародно-протиправних діянь приватних військових компаній, застосовуючи стандарт загального контролю, на прикладі ПВК «Вагнер».

Автором удосконалено:

- підходи до розуміння ролі стандартів суворого та ефективного контролю як елементів атрибуції міжнародно-протиправної поведінки державі;

- доктринальні підходи до розуміння стандарту загального контролю, зокрема його застосування для класифікації збройного конфлікту як міжнародного;

- положення про динамічний характер застосування ЄСПЛ просторової та персональної моделей екстериторіальної юрисдикції, зважаючи на те, чи держава вчинила порушення ЄКПЛ на території, яка знаходилась під її ефективним контролем, чи щодо осіб, які перебували під юрисдикцією держави;

- наукову думку про застосування стандарту ефективного контролю щодо притягнення міжнародних міждержавних організацій до міжнародно-правової відповідальності, зокрема те, що відповідальність за порушення норм міжнародного права під час миротворчих операцій розділяється між міжнародною організацією та державами, враховуючи здійснення ефективного контролю суб'єктом над операцією, в якій таке порушення мало місце;

- обґрунтування щодо застосування стандартів контролю задля притягнення російської федерації та її воєнних злочинців до міжнародно-правової відповідальності за збройну агресію проти України у 2014-2022 роках, а саме щодо необхідності застосування ефективного контролю для атрибуції рф порушень прав людини на окупованих територіях України.

Набули подальшого розвитку:

- підходи до контролю як основного елементу атрибуції державі міжнародно-протиправних діянь, вчинених приватними особами та групами;
- положення щодо особливостей кодифікації атрибуції державі поведінки приватних осіб і груп, а саме застосування стандарту ефективного контролю як основи такого міжнародно-правового механізму;
- обґрунтування щодо застосування стандарту ефективного контролю під час встановлення екстериторіальної юрисдикції держави у сфері захисту прав людини;
- узагальнення щодо визначення міжнародними судовими органами правового статусу учасників збройних конфліктів, які отримують підтримку іноземної держави;
- положення щодо класифікації збройного конфлікту на сході України до повномасштабного вторгнення російської федерації як міжнародного за допомогою стандарту загального контролю.

6. Перелік наукових праць, які відображають основні результати дисертації

6.1. Статті у наукових фахових виданнях України

1. Новашок Д.О. Тести на суворий та ефективний контроль у міжнародному праві. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2022. № 1. С. 222-227.
2. Новашок Д.О. Ефективний контроль та відповідальність міжнародних організацій. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2023. № 1. С. 243-248.
3. Новашок Д.О. Атрибуція російській федерації відповідальності за діяння ПВК «Вагнер» на території України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2024. № 101. С. 140-146.
4. Новашок Д. О. Контроль у міжнародному праві: поняття та зміст. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 4. С. 700-703.

6.2. Публікації у наукових періодичних виданнях інших держав

1. Novashok D. Ukraine v. Russia in ECtHR: Effective Control and Spatial Jurisdiction. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2023. Vol. 6, № 58. P. 175-178.

7. Апробація основних результатів дослідження на конференціях, симпозиумах, семінарах тощо

1. Новашок Д.О. Екстериторіальна юрисдикція ЄСПЛ: просторова та персональна моделі. *Права людини – пріоритет сучасної держави*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Одеса, 10 грудня 2020 року. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 51-54.

2. Новашок Д.О. Суворий та ефективний контроль у сучасному міжнародному праві: зміст та критерії розмежування. *Причорноморські публічно-правові читання*: матеріали міжнародної наукової конференції, м. Миколаїв, 10-12 вересня 2021 року. Миколаїв: Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 174-178.

3. Новашок Д.О. Критерії загального контролю у міжнародному праві. *Приватно-правові та публічно-правові відносини: проблеми теорія та практики*: матеріали міжнародної наукової конференції, м. Маріуполь, 24 вересня 2021 року. Маріуполь: ДонДУВС, 2021. С. 292-296.

4. Новашок Д.О. Обов'язок запобігти як альтернатива стандарту ефективного контролю в міжнародному праві. *Восьмі Таврійські юридичні наукові читання*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 16-17 червня 2023 року. Львів-Торунь: Liha-Pres, 2023. С. 175-178.

5. Новашок Д.О. Здійснення росією загального контролю над «ДНР» в контексті справи про збиття літака МН-17. *Advanced discoveries of modern science: experience, approaches and innovations*: матеріали V Міжнародної науково-теоретичної конференції, м. Амстердам, Нідерланди, 23 лютого 2024 року. Амстердам: International Center of Scientific Research, 2024. С. 99-101.

8. Наукове значення виконаного дослідження із зазначенням можливих наукових галузей та розділів програм навчальних курсів, де можуть бути застосовані отримані результати

Одержані результати розширюють та доповнюють теоретичні аспекти доктринальних підходів до інституту міжнародно-правової відповідальності, міжнародного гуманітарного права, міжнародного права прав людини, міжнародного кримінального права, тому мають важливе наукове значення для міжнародного права та можуть бути використані у навчальних курсах: «Міжнародне публічне право», «Міжнародне кримінальне право», «Міжнародне гуманітарне право», «Міжнародно-правовий механізм захисту прав людини», «Відповідальність у міжнародному праві» та у подальших наукових дослідженнях.

9. Практична цінність результатів дослідження із зазначенням конкретного підприємства або галузі, де вони можуть бути застосовані

у науково-дослідній роботі: в ході подальших досліджень міжнародно-правових аспектів застосування стандартів контролю для атрибуції державі міжнародно-протиправної поведінки суб'єктів, які знаходяться під її контролем;

у науково-освітньому процесі: під час підготовки та викладання навчальних дисциплін «Міжнародне публічне право», «Міжнародне гуманітарне право», «Міжнародне кримінальне право», «Міжнародно-правовий механізм захисту прав людини», «Відповідальність у міжнародному праві» та ін.;

у зовнішньополітичній галузі: при притягненні російської федерації та її воєнних злочинців до міжнародно-правової відповідальності за збройну агресію проти України; при представленні позиції українських громадян у позовах проти російської федерації щодо порушення їх прав під час збройного конфлікту на сході України.

10. Оцінка структури дисертації, її мови та стилю викладення

Дисертація за структурою, мовою та стилем викладення відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України.

Дисертацію заслухано та обговорено на науковому семінарі кафедри

міжнародного права Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 1 від 27.08.2024 р.). У ході обговорення дисертації суттєвих зауважень, які стосуються суті роботи, не було висунуто.

Дисертаційна робота Новашка Дмитра Олеговича «Ефективний контроль у сучасному міжнародному праві» є завершеним науковим дослідженням в межах поставлених завдань, в якому науково обґрунтовано правову природу стандартів контролю у сучасному міжнародному праві, виявлено особливості кодифікації та застосування стандартів ефективного контролю, аргументовано застосування стандартів контролю з метою притягнення російської федерації до відповідальності за збройну агресію проти України.

Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено у 10 публікаціях, серед яких 4 наукових статті у фахових виданнях України, 1 стаття у міжнародному періодичному виданні та 5 тез доповідей на науково-практичних конференціях.

На основі вищенаведеного можна зробити такі висновки щодо поданої дисертаційної роботи:

1. За актуальністю обраної теми, обсягом, достовірністю та рівнем апробації отриманих результатів, науковою новизною, обґрунтованістю висновків, практичною цінністю дисертаційна робота «Ефективний контроль у сучасному міжнародному праві» відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та п. 6 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

2. Дисертація відповідає спеціальності 293 «Міжнародне право» (галузь знань 29 «Міжнародні відносини»).

3. Наукові праці Новашка Д.О., опубліковані за результатами дисертаційної роботи, за кількістю та якістю відповідають пп. 8-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової

спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

4. Дисертація «Ефективний контроль у сучасному міжнародному праві» Новашка Дмитра Олеговича рекомендується для подання до розгляду та захисту у спеціалізованій вченій раді.

Головуючий на засіданні наукового семінару
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри міжнародного права
Львівського національного університету
імені Івана Франка, доцент

Ігор ЗЕМАН

«28» серпня 2024 року

Підпис доц. Ігоря ЗЕМАНА підтверджую.

Вчений секретар
Львівського національного
університету імені Івана Франка,
доцент

Ольга ТРАБОВЕЦЬКА